

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v101.2024.19>*Д. І. Росохата*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ: ТЕЛЕОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Постановка проблеми. У межах вітчизняної науки екологічного права тема ефективності державного екологічного контролю не ставала предметом окремого комплексного наукового дослідження, втім негативні зміни стану навколишнього природного середовища та процес реформування системи державного екологічного контролю актуалізують потребу визначення критеріїв його ефективності. Необхідно звернути увагу на телеологічний підхід до визначення ефективності органів, що здійснюють державний екологічний контроль, задля врахування усіх недоліків та викликів у їхній роботі. Це сприятиме формуванню пропозицій щодо практичних заходів оптимізації відповідності між структурою і функціями кожного окремого органу державного екологічного контролю.

Мета дослідження. Визначити основні критерії ефективності здійснення державного екологічного контролю на прикладі Державної екологічної інспекції України, її територіальних та міжрегіональних територіальних органів та з'ясувати телеологічний контекст ефективності державного екологічного контролю.

Аналіз останніх досліджень. Питання телеологічного контексту ефективності державного екологічного контролю не було предметом окремих глибоких правничих досліджень, на відміну від вчених-економістів та фахівців з державного управління. Враховуючи, що належне та ефективне здійснення державного екологічного контролю є невід'ємною частиною ефективного державного управління, дотичними є дослідження вчених, які присвятили свої наукові праці ефективності державного управління та оцінці якості державного управління, серед яких В. Авер'янов, В. Бакуменко, А. Мельник, Н. Нижник, О. Оболенський, А. Соколов, О. Ткачова, В. Фомін та інші.

Вклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні відсутня єдина, універсальна система оцінювання ефективності державного управління, у тому числі контролюючих органів. Проте, це і не вимагається, оскільки ефективність має враховувати мету, цілі, завдання конкретного органу державної влади, що не є загальними [16, с. 36]. До прикладу, критерії ефективності органу державного фінансового контролю (Державна аудиторська служба України) не можуть бути ідентичні до органу державного екологічного контролю (Державна екологічна інспекція України), хоча за своєю природою вони є контролюючими органами. Проте, задля комплексного розуміння проблеми та її подальшого вирішення для реформування системи здійснення державного екологічного контролю та закріплення цих інституційних змін необхідно визначити, які саме критерії та показники варто брати до уваги для вимірювання досягнення задовільного або незадовільного рівня державного екологічного контролю. Це невід'ємно пов'язано із тим, що від ефек-

тивності здійснення державного екологічного контролю істотно залежить рівень екологічної безпеки різних суб'єктів і суспільства в цілому [4, с. 213].

У вітчизняній практиці для оцінювання ефективності органів державного екологічного контролю часто використовується підхід, запропонований Г. Атаманчуком, який наводить п'ять способів аналізу та оцінки ефективності державного управління: 1) звіти органів державної влади та місцевого самоврядування; 2) масові обговорення та голосування (референдуми); 3) громадська думка; 4) засоби масової інформації; 5) звернення громадян. Дійсно, при оцінці ефективності державного екологічного контролю в Україні звіти органів державної влади могли би стати джерелом інформації для громадян про ефективність та/або неефективність заходів державного нагляду (контролю). Однак, з аналізу звітів не бачається за можливе виділити чіткі критерії до оцінювання ефективності органів державного екологічного контролю, а тому викликає труднощі дійти до однозначного висновку щодо ефективності відповідних органів.

Варто взяти до уваги, що на думку Г. Атаманчук, описуючи процес оцінювання ефективності державного управління, необхідно використовувати поняття «критерій». Так, критеріями ефективності є ознаки, межі, сторони прояву управління, за допомогою яких варто визначати рівень і якість управління, його відповідність потребам та інтересам суспільства [3, с. 159]. І саме цим критерії відрізняються від показників, які лише визначають кількісні параметри того чи іншого процесу, явища тощо.

Деякі науковці виділяють такі критерії для визначення ефективності здійснення державного екологічного контролю: 1) кількість проведених планових та позапланових перевірок; 2) сума накладених штрафів; 3) кількість проведених перевірок об'єктів державного нагляду одним ресурсним інспектором; 4) відмінність між сумами розрахованих, пред'явлених та стягнутих збитків [4, с. 218]. При виокремленні наведеного переліку критеріїв науковці керувались звітними матеріалами Державної екологічної інспекції України. Вчені за результатами дослідження дійшли висновку, що з підвищенням кількості складених одним інспектором протоколів на один загальна сума стягнутих претензій і позовів за екологічні збитки в країні зростає на 1,894 тис. грн. Отже, підвищення продуктивності інспекторів і посилення дисципліни стягнення збитків сприятиме росту ефективності контролю, а відповідно й поліпшенню екологічної безпеки [4, с. 212]. Разом із цим, на наше переконання, цей підхід до визначення ефективності органу державного екологічного контролю є вузьким та не враховує мету та завдання, які поставлені перед органом державного екологічного контролю.

Вважаємо, що важливу засадничу роль у визначенні ефективності державного екологічного контролю відіграє телеологічний підхід. У такому разі мета державного екологічного контролю стає визначальним фактором при визначенні ефективності останнього, оскільки з позиції телеології дає відповідь на питання, з якою метою створено державний екологічний контроль. Таким чином, мета здійснення державного екологічного контролю стає орієнтиром, який визначальним чином впливає на формування критеріїв ефективності здійснення державного екологічного контролю.

Керуючись засадами телеологічного підходу, вважаємо обґрунтованим вимірювати ефективність державного екологічного контролю впливом на покращення стану довкілля та його окремих компонентів. Надалі пропонуємо розглянути наведений підхід до виділення критеріїв ефективності органу державного екологічного контролю на прикладі Державної екологічної інспекції України, її територіальних та міжрегіональних територіальних органів.

Так, ефективність органів державного екологічного контролю пропонується визначати на основі динаміки стану довкілля та його компонентів. Таке ж перспективне бачення у собі містить і проект Закону України «Про державний екологічний контроль» від 19.02.2020 № 3091 [11]. Подібний критерій також застосовують і у Сполучених Штатах Америки, де головним критерієм ефективності того чи іншого природоохоронного акту є його вплив на стан та якість природного ресурсу, на який спрямоване правове регулювання [1, с. 78].

Перед визначенням критеріїв ефективності уваги потребує зміст цього поняття та розмежування понять «ефективність» (*efficiency*) та «результативність» (*effectiveness*). Ефективність (*efficiency*) – це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, які забезпечили цей результат. Іншими словами, ефективність є співвідношенням між досягнутим результатом й витраченими на це ресурсами [5, с. 208]. Поряд із цим, результативністю (*effectiveness*) є ступінь реалізації запланованої діяльності та досягнення запланованих результатів [5, с. 208]. Аналізуючи зміст цих понять, варто зазначити, що здійснення державного екологічного контролю має бути як ефективним (*efficiency*), так і результативним (*effectiveness*).

Враховуючи наведене, пропонуємо наступні критерії задля визначення ефективності (*efficiency*) та результативності (*effectiveness*) здійснення державного екологічного контролю з боку Державної екологічної інспекції України, її територіальних та міжрегіональних територіальних органів.

Вихідною телеологічною позицією при оцінці ефективності державного екологічного контролю має стати критерій «Покращення стану довкілля та його компонентів». Це важливо з огляду на те, що ефективність державного управління полягає не просто у співвідношенні між результатами і затратами, а досягненні соціально значущих результатів при суспільно виправданих затратах [16, с. 36].

Так, у контексті державного екологічного контролю такими соціально значущими результатами можуть виступати покращення стану довкілля та його компонентів, що і є однією з основних цілей органу державного екологічного контролю. Незважаючи на важливість такого критерію, згадка про це не простежується і у щорічних звітах Голови Державної екологічної інспекції України, які розміщені у публічному доступі [12, 13, 14]. У звітах Голови Державної екологічної інспекції України натомість міститься інформація виключно про: 1) завдання та заходи Державної екологічної інспекції України, стан їх виконання. Аналіз діяльності Держекоінспекції; 2) використання коштів державного бюджету; 3) організаційна інформація; 4) вакантність позицій; 5) плінність кадрів; 6) питання комунікації з питань європейської інтеграції України та міжнародної співпраці; 7) забезпечення виконавчої дисципліни в Держекоінспекції [12, 13, 14].

У своїх звітах Державна екологічна інспекція України згадує про здійснення інструментально-лабораторного контролю, однак така інформація обмежується виключно кількісними показниками, що не відносяться до оцінки стану довкілля та його компонентів. Така тенденція простежується також і по інших розділах щорічної звітності.

На основі аналізу чинного законодавства та публічної інформації вбачаються наступні причини не врахування критерію «покращення стану довкілля та його компонентів» у звітуванні Державної екологічної інспекції України: 1) відсутність протягом багатьох років системи моніторингу довкілля; 2) обмеженість у використанні і поширенні якісних показників окремих компонентів довкілля, отриманих завдяки здійсненню інструментально-лабораторного контролю; 3) недостатність організаційних спроможностей для аналізу інформації про стан окремих компонентів довкілля.

Важливим кроком для налагодження системи оцінки стану довкілля та його компонентів шляхом моніторингу може сприяти прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля» [10]. Не менш важливими є орієнтири Державної екологічної інспекції України на результати інструментально-лабораторного контролю у вигляді показників водних об'єктів, земельних ресурсів, атмосферного повітря тощо.

Таким чином, при підготовці щорічного звіту органам державного екологічного контролю варто керуватись наявними даними щодо стану довкілля та його компонентів, порівнювати його із результатами лабораторних досліджень за результатами здійснення планових або позапланових заходів. Таке порівняння надасть можливість визначити наскільки окремі заходи державного екологічного контролю є ефективними, а які потребують перегляду, у тому числі на законодавчому рівні.

Враховуючи підтримку Україною положень міжнародних угод щодо попередження та пом'якшення наслідків зміни клімату, потребує подальшого дослідження питання щодо визначення ефективності заходів державного екологічного контролю в частині їхнього впливу на попередження та пом'якшення наслідків зміни клімату.

Критерій «Економічна ефективність органу державного екологічного контролю» є важливим з огляду на оцінку економічних витрат, які несе держава на забезпечення функціонування Державної екологічної інспекції України, її територіальних та міжрегіональних територіальних органів.

Відомо, що забруднення довкілля часто є результатом соціально бажаної та економічної діяльності суспільства, проте державне втручання у боротьбу із таким забрудненням та впровадження контролю спричиняє значні витрати (як прямі, так і непрямі) для самого ж суспільства.

Таблиця 1 демонструє, якими є видатки держави на здійснення державного екологічного контролю для Державної екологічної інспекції України, її територіальних та міжрегіональних територіальних органів, збитки, нанесені державі,

а також як це можна співвідносити з надходженням коштів до бюджетів всіх рівнів. Наведене свідчить про дефіцит надходження коштів до державного бюджету та те, що орган державного екологічного контролю (Державна екологічна інспекція) не є економічно ефективним.

Частково це зумовлено тим, що Державна екологічна інспекція обмежена у коштах, які виділяються на судовий збір для подальшого пред'явлення позовів до суб'єктів господарювання про стягнення збитків, нанесених державі. Фактичні потреби Державної екологічної інспекції України, її територіальних та міжрегіональних територіальних органів у подачі позовних заяв до суду важко оцінити через вибірковість у подачі відповідних матеріалів до суду з метою відкриття провадження у справі. Доцільність збільшення бюджету на сплату судового збору має бути обґрунтованою, а тому фактичну потребу Держекоінспекції у коштах, необхідних для сплати судового збору, можливо вирахувати за умови подачі відповідних матеріалів до суду без сплати судового збору шляхом підрахування таких сум судового збору, визначених ухвалами суду про залишення позовної заяви (апеляційної або касаційної скарги) без руху. Окрім цього, аргументом до виділення додаткових коштів на сплату судового збору може стати економічна ефективність для держави.

Таблиця 1

**Економічна ефективність Державної екологічної інспекції України,
її територіальних та міжрегіональних територіальних органів
протягом 2022–2023 рр. [14, 15]**

Рік	2022	2023
Видатки держави та збитки державі		
Кошторис Державної екологічної інспекції України за бюджетною програмою «Керівництво та управління у сфері екологічного контролю» (КПКВК 2705010)	444 672,1 тис. грн. (у зв'язку з введенням воєнного стану зменшено на 10% – 374 401,0 тис. грн.)	360 184,4 тис. грн. (сплата судового збору – 3 774,6 тис. грн. (94,9 % від профінансованих, у 2022 році – 93,3 %)
Пред'явлено претензій та позовів на суму	583 млн 931 тис. грн.	666 млн 680 тис. грн
Надходження до бюджетів усіх рівнів		
Стягнуто збитків, до бюджетів усіх рівнів, у добровільному та примусовому порядку через рішення судів на суму	102 млн 996 тис. грн.	104 млн 568 тис. грн

Пропонуємо також розглянути такий критерій як «Виконання припису щодо усунення порушень вимог природоохоронного законодавства», який є доволі дискусійним, оскільки попередньо не був предметом досліджень як критерій, що може свідчити про ефективність органу державного екологічного контролю.

Про високу ефективність органу державного екологічного контролю будуть свідчити показники, де кількість справ, у яких відмовлено суб'єкту господарювання у задоволенні позовних вимог про скасування припису (Г), буде дорівнювати кількості приписів, які оскаржено суб'єктом господарювання у судовому порядку (Б).

Таблиця 2

Приклад відображення критерію «Виконання припису щодо усунення порушень вимог природоохоронного законодавства»

Рік	Кількість приписів, винесених за результатами здійснення планових або позапланових заходів (А)	Кількість приписів, які оскаржено суб'єктом господарювання у судовому порядку (Б)	Кількість скасованих повністю/частково приписів на підставі судового рішення (В)	Кількість справ, у яких відмовлено суб'єкту господарювання у задоволенні позовних вимог про скасування припису (Г)
2020	X	X	x	x

Так, чисельна судова практика демонструє, що значна частина приписів, які виносить Державна екологічна інспекція України, її територіальні та міжрегіональні територіальні органи, оскаржується суб'єктами господарювання, яким вони були винесені [9]. За результатами аналізу судової практики варто виділити основні причини оскарження: 1) відсутність підпису акту перевірки представником підприємства; 2) припис містить перелік заходів, спрямованих не лише на усунення порушень вимог законодавства, а й превентивні заходи.

Варто звернути увагу, що переважна кількість причин таких оскаржень зумовлена неналежним складанням припису та акту перевірки державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища. Інформацію про кількість складених та оскаржених приписів звіт Державної екологічної інспекції України не містить, що свідчить про недостатню увагу саме цьому питанню. Втім, така практика безперечно має вплив на ефективність та результативність роботи органу державного екологічного контролю.

Наступним критерієм, який є важливим в частині оцінки ефективності органу державного екологічного контролю, є *«Захист інтересів Державної екологічної інспекції України, її територіальних та міжрегіональних територіальних органів у судах»*. У контексті аналізу доцільності та необхідності врахування цього критерію особливу увагу варто приділити питанню арбітражного ефекту екологічного контролю, який був предметом дослідження окремих вчених [17, с. 253]. Звертаємо увагу, що науковці у своєму дослідженні оперують саме поняттям «результативність» (*effectiveness*), а не «ефективність» (*efficiency*).

У зміст поняття «результативність екологічного контролю» дослідники вкладають загальну суму розрахованих Державною екологічною інспекцією України збитків, висунутих та задоволених претензій. Науковці прийшли до висновку, що арбітражний ефект екологічного контролю (результативність претензійної діяль-

ності Державної екологічної інспекції України) можна вважати низьким, якщо більша частина позовів до природокористувачів (за кількістю та розміром шкоди) не одержують судового задоволення. Деталізацію визначення арбітражного ефекту екологічного контролю можуть становити кількісні показники по окремих регіонах, видах природних ресурсів та способах їх використання (до прикладу, щодо контролю водокористування (в частині дотримання нормативів скидання забруднюючих речовин із зворотною водою) та контроль землекористування (в частині дотримання вимог щодо недопущення засмічення та забруднення земель в межах територій підприємств) [17, с. 253]. У цьому питанні важливою є подальша робота щодо визначення шляхів та факторів підвищення результативності претензійної діяльності Державної екологічної інспекції.

Вважаємо, що щорічне визначення арбітражного ефекту екологічного контролю (АЕЕК) є одним із важливих показників результативності та ефективності органів державного екологічного контролю, яка полягає у злагодженій роботі юридичної служби Держекоінспекції з «ресурсними структурними підрозділами». Так, у своєму щорічному звіті за 2022 рік Державна екологічна інспекція України зазначає ряд показників, серед яких: 1) розмір збитків заподіяних державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства; 2) загальна сума з пред'явлених претензій та позовів про стягнення; 3) загальна сума стягнутих збитків (до бюджетів усіх рівнів) у добровільному та примусовому порядку через рішення судів на загальну суму. Саме на основі цих показників вбачається за можливе вирахувати арбітражний ефект екологічного контролю за певний проміжок часу [14].

Показники, наведені у таблиці 3, свідчать про те, що арбітражний ефект екологічного контролю (АЕЕК) зберігається на низькому рівні.

Протягом останніх років така тенденція зумовлена браком бюджетних асигнувань Державній екологічній інспекції на сплату судового збору на звернення до суду із позовами про відшкодування шкоди, завданої навколишньому природному середовищу [12, 13, 14]. До прикладу, Державною екологічною інспекцією у Херсонській області за період роботи з 01.01.2017 по перший квартал 2020 року направлено 186 претензій на загальну суму 25 325 355 грн до суб'єктів господарювання та фізичних осіб з вимогою добровільного відшкодування збитків, завданих порушенням природоохоронного законодавства, які станом на сьогодні залишаються не сплаченими. Загальна сума судового збору, які необхідно сплатити при зверненні до суду для стягнення в примусовому порядку становить 477 989 грн. У той же час кошторисом на 2020 рік для сплати судового збору передбачено суму у розмірі 34 200 грн, тому дефіцит судового збору складає 443 789 грн.

Численна судова практика свідчить, що враховуючи наведене, Державна екологічна інспекція вимушена звертатися до органів прокуратури з проханням здійснити представництво інтересів держави, в особі Державної екологічної інспекції в суді, через що органи прокуратури, визначають це як бездіяльність або неналежне виконання функцій контролюючим органом [6, 7, 8].

Щоб інтереси держави не залишилися незахищеними, прокурор виконує субсидіарну роль, замінює в судовому провадженні відповідного суб'єкта владних повноважень, який всупереч вимог закону не здійснює захисту або робить це нена-

Таблиця 3

**Претензійна діяльність Державної екологічної інспекції України,
її територіальних та міжрегіональних територіальних органів
протягом 2022-2023 рр. [14, 15]**

Рік	Розраховані збитки (загальна сума)	Претензії, направлені до сплати (загальна сума)	Претензії, які сплачено добровільно (загальна сума)	Претензії, які задоволено у судовому порядку (загальна сума)
2022	1 млрд 558 млн 576 тис. грн	583 млн 931 тис. грн	102 млн 996 тис. грн	
2023	1 млрд 453 млн 726 тис. грн	666 млн 680 тис. грн	104 млн 568 тис. грн	

лежно. Великою Палатою Верховного Суду в постанові від 15.10.2019 у справі №903/129/18 зазначено, що сам факт не звернення до суду уповноваженого органу з позовом, який би відповідав вимогам процесуального законодавства та, відповідно, мав змогу захистити інтереси держави (у даному випадку) свідчить про те, що указаний орган неналежно виконує свої повноваження, у зв'язку із чим у прокурора виникають обґрунтовані підстави для захисту інтересів держави та звернення до суду з позовом, що відповідає нормам національного законодавства та практиці Європейського суду з прав людини.

З однієї сторони, залученість органів прокуратури на цьому етапі сприяє стягненню збитків з суб'єктів господарювання за шкоду, завдану довкіллю, а з іншого боку, така судова практика «*de iure*» свідчить про низьку ефективність органу державного екологічного контролю та неналежне виконання своїх повноважень.

Разом із цим, з 2022 року низька результативність претензійної діяльності Держекоінспекції стає більш відчутною у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії на територію України, яка вчиняє злочини проти довкілля. Шкода, завдана довкіллю внаслідок повномасштабної збройної агресії росії, може бути відшкодована Україні у подальшому шляхом звернення до міжнародних інстанцій.

Висновки. На сьогодні органи державного екологічного контролю переважно використовують формат річних звітів, у яких зосереджують основну інформацію про свої досягнення та виклики. Однак, попри наявність значної частини даних, які оприлюднює Державна екологічна інспекція України як головний орган зі здійснення державного екологічного контролю, не вбачається за можливе зробити висновок про ефективність здійснення державного екологічного контролю таким органом.

Дослідження питання ефективності державного екологічного контролю є доволі складним з огляду на його багатоаспектність – еколого-правову та адміністративно-правову природу. Разом із цим, ключовим у дослідженні став аналіз телеологічного контексту ефективності здійснення державного екологічного контролю. Це дозволило дійти до висновку про те, що недооцінка телеологічної сторони в оцінці ефективності здійснення державного екологічного контролю призводить до неефективності останнього.

Телеологічний підхід полягає в тому, що критерії ефективності мають корелюватися з метою та завданнями державного екологічного контролю. Запропоновані критерії ефективності «Покращення стану довкілля та його компонентів», «Економічна ефективність органу державного екологічного контролю», «Виконання припису щодо усунення порушень вимог природоохоронного законодавства» та «Захист інтересів Державної екологічної інспекції України, її територіальних та міжрегіональних територіальних органів у судах» є втіленням телеологічного контексту, який є невід'ємною частиною комплексного наукового дослідження наведеного питання.

Варто зауважити, що дотримання органом державного екологічного контролю цих критеріїв зможе позитивно вплинути на аналіз роботи органу, реагування на виклики та планування подальшого удосконалення його роботи, у тому числі й тих, що передбачають законодавчі зміни. Таким чином, процес реформування системи органів державного екологічного контролю буде більш послідовним.

Література

1. Carolyn Abbot. Environmental Command Regulation. Environmental Law for Sustainability: A Reader. Oxford and Portland, Oregon, 2006. P. 61-96.
2. Голова Держекоінспекції провів засідання колегії ДЕІ у Офісі в Кривому Розі. *Офіційний веб-портал Державної екологічної інспекції України*. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/1849> (дата звернення: 11.02.2024).
3. Державне управління: навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко; за заг. ред. А. Ф. Мельник. Київ, 2009. 582 с.
4. Кучер Л. Ю., Кучер А. В., Миц І. О. Державний екологічний контроль у системі екологічної безпеки. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2020. № 4. Т.1. С. 212-232. URL: https://www.researchgate.net/publication/353805186_Derzavnij_ekologicnij_kontrol_u_sistemi_ekologicnoi_bezpeki (дата звернення: 11.02.2024).
5. Момот О. І., Демченко А. О. Про сутність понять «ефективність» та «результативність» в економіці. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 3 (33). С. 207-210. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/123349/27-Demchenko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 11.02.2024).
6. Постанова Верховного Суду від 27.06.2023 у справі № 904/3063/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111888159> (дата звернення: 11.02.2024).
7. Постанова Верховного Суду від 06.06.2023 у справі № 922/3604/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111584784> (дата звернення: 11.02.2024).
8. Постанова Верховного Суду від 06.06.2023 у справі № 924/883/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111460143> (дата звернення: 11.02.2024).
9. Постанова Верховного Суду від 26.04.2023 у справі № 640/21785/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110485480> (дата звернення: 11.02.2024).
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля: Закон України від 20.03.2023 № 2973-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2973-20#Text> (дата звернення: 11.02.2024).
11. Про державний екологічний контроль: проект Закону від 19.02.2020 № 3091. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68186 (дата звернення: 11.02.2024).
12. Публічний звіт Голови Державної екологічної інспекції України за 2020 рік. *Офіційний веб-портал Державної екологічної інспекції України*. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/1441> (дата звернення: 13.02.2024).
13. Публічний звіт з виконання Плану роботи Державної екологічної інспекції України за 2021 рік. *Офіційний веб-портал Державної екологічної інспекції України*. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2128> (дата звернення: 13.02.2024).

14. Публічний звіт т.в.о Голови Державної екологічної інспекції України за 2022 рік. *Офіційний веб-портал Державної екологічної інспекції України*. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2515> (дата звернення: 11.02.2024).

15. Публічний звіт т.в.о Голови Державної екологічної інспекції України за 2023 рік. *Офіційний веб-портал Державної екологічної інспекції України*. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2834> (дата звернення: 11.02.2024).

16. Ткачова О. Ефективність державного управління: поняття та підходи до оцінювання. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2013. № 2. С. 30-37. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASPmeta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vnadu_2013_2_6 (дата звернення: 11.02.2024).

17. Уберман В. І., Васьюковець Л. А. Арбітражний ефект екологічного контролю – визначення та оцінка. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я (MicroCAD–2014)*: наук. вид. тез доп. 22-ї міжнар. наук.-практ. конф., [21-23 травня 2014 р.]: у 4 ч. Ч. 3. Харків: НТУ "ХПІ", 2014. С. 253 URL: <http://kpi.kharkov.ua/archive/MicroCAD/2014/S18/p253-p253.pdf> (дата звернення: 11.02.2024).

Анотація

Росохата Д. І. Ефективність здійснення державного екологічного контролю: телеологічний контекст. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню проблемного питання визначення ефективності державного екологічного контролю в Україні та важливості телеологічного контексту в його оцінці.

З'ясовано, що телеологічний підхід до визначення ефективності державного екологічного контролю полягає у тому, що мета державного екологічного контролю стає визначальним фактором при визначенні ефективності останнього. Таким чином, мета здійснення державного екологічного контролю стає орієнтиром, який визначальним чином впливає на формування критеріїв ефективності здійснення державного екологічного контролю.

З врахуванням телеологічного контексту запропоновано вимірювати ефективність державного екологічного контролю через призму його впливу на покращення стану довкілля та його окремих компонентів.

У межах дослідження запропоновано основні критерії ефективності здійснення державного екологічного контролю на прикладі Державної екологічної інспекції України, її територіальних та міжрегіональних територіальних органів, серед яких варто виділити: «Покращення стану довкілля та його компонентів», «Економічна ефективність органу державного екологічного контролю», «Виконання припису щодо усунення порушень вимог природоохоронного законодавства» та «Захист інтересів Державної екологічної інспекції України, її територіальних та міжрегіональних територіальних органів у судах».

Проаналізовано звіти Державної екологічної інспекції України та наведено основні тенденції щодо ефективності органу державного екологічного контролю за окремими наведеними критеріями.

Підсумовано, що дослідження питання ефективності державного екологічного контролю є досить складним, оскільки має як еколого-правову, так і адміністративно-правову природу та потребує подальших досліджень у галузі адміністративного права та у сфері державного управління.

Ключові слова: екологічний контроль; Державна екологічна інспекція; екологічний моніторинг; екологічна функція; державне управління; екологічне управління.

Summary

Rosokhata D. I. Effectiveness of implementation of state environmental control: teleological context. – Article.

The article is devoted to studying the problematic issue of determining the effectiveness of state environmental control in Ukraine and the importance of the teleological context in its assessment.

We found that the teleological approach to determining the effectiveness of state environmental control consists in the fact that the goal of state environmental control becomes a determining factor in determining the latter's effectiveness. Thus, the goal of state environmental control becomes a reference point that has a decisive influence on the formation of criteria for the effectiveness of state environmental control.

Considering the teleological context analysis, we proposed to measure the effectiveness of state environmental control through the impact on improving the state of the environment and its components.

Within the framework of the study, the main criteria for the effectiveness of the implementation of state environmental control we propose the example of the State Environmental Inspection of Ukraine, its territorial and interregional territorial bodies, among which it is worth highlighting "Improvement of the state of the environment and its components", "Economic efficiency of the body of state environmental control", "Execution of the prescription regarding the elimination of violations of the requirements of environmental legislation" and "Protection of the interests of the State Environmental Inspection of Ukraine, its territorial and interregional territorial bodies in the courts".

The reports of the State Environmental Inspectorate of Ukraine were analyzed, and the prominent trends regarding the efficiency of the state environmental control body according to the specified criteria were given.

We concluded that the study of the effectiveness of state environmental control is quite complex, as it has both an environmental-legal and an administrative-legal nature and requires further research in the field of administrative law and in the field of public administration.

Key words: ecological control; State Environmental Inspectorate; environmental monitoring; ecological function; state governance; environmental management.